

INFOMINE – egy Web-alapú egyetemi virtuális könyvtár modellje

Egyetemi könyvtár; Elektronikus könyvtár; Számítógép-hálózat; Szolgáltatások

Az INFOMINE ún. virtuális felsőoktatási könyvtár, amely a WWW-n érhető el. Indexeli és annotálja a felsőoktatásban dolgozó oktatók/oktatók számára az Internet forrásait a legtöbb jelentős szakterületen, valamint hálózati kapcsolódást is biztosít azokhoz. Az INFOMINE-t a California Egyetem Könyvtára (Riverside) fejlesztette ki. Címe: <<http://lib.www.ucr.edu>>.

Az INFOMINE közel 5000 annotált és indexelt rekordot tartalmaz (ezek adatbázisok, Internet-kalauzok és más elektronikus források, oktatási anyagok, konferenciai jelentések és folyóiratok). Az INFOMINE-on belül a virtuális gyűjtemények szakterületenként vannak megszervezve. Működésének utóbbi 15 hónapjában (létrehozása 1994-ben indult) hetente több mint 20 ezren használják.

Speciális HTML-konverter és adatbázis-kezelő teszi lehetővé a HTML-ben nem jártas szakreferensek számára, hogy maguk is gyarapítsák az INFOMINE-t (azaz új források leírását vigyék be). Fenntartása is egyszerű, pl. egy rendszeresen futtatott URL-ellenőrző program biztosítja, hogy a hálózati címek „éljenek”. A rendszer kihasználja a Web hipertextes és multimédia lehetőségeit és az adatbázis-kezelők szervezési és visszakeresési funkcióit.

A használók a szokásos tematikus, kulcssavas és cím szerinti keresés mellett olyan, a forrás mélységére, átfogására és/vagy az útvonal jellegére utaló kifejezésekkel is kereshetnek, mint „átfogó”, „tájékoztató forrás”, „virtuális könyvtár”, „kereshető adatbázis”. Mind a böngészés, mind a keresés üzemmódban igen sokféle elérési pont áll rendelkezésre. A keresési eredmények dinamikus Web-oldalak formájában jelennek meg, ahonnan a feltüntetett indexkifejezésekre kattintva újabb szűkebb vagy átfogóbb kereséseket lehet végrehajtani. A böngészőket segíti a tematikus tartalomjegyzék.

Az adatbázisba inputot végrehajtók munkájához a források leírását és indexelését segítő eszközök állnak rendelkezésre. Az INFOMINE-

rekordok űrlap segítségével könnyen szerkeszthetők, bevihetők és kezelhetők, a HTML ismerete nélkül, mert a rendszer a rekordokat automatikusan ebbe a formátumba, mégpedig ennek dinamikus változatába konvertálja (tehát az indexelés is automatikusan megtörténik).

Az INFOMINE fejlesztői jelenleg azt vizsgálják, hogy az egyes szakterületek indexelési gyakorlatát hogyan egységesíthetnék. Megkezdték a Kongresszusi Könyvtár Tárgyszójegyzékének használatát; a dokumentumtípusokat jelölő és a földrajzi deskriptorokat pedig az egyes szakterületek gondozói közösen alakították ki. Most dolgoznak azon, hogy a fájlokat és a kezelőprogramokat más campusok és intézmények számára is rendelkezésre tudják bocsátani. (A cikk részletesen leírja a rendszer hardverének és szoftverének műszaki paramétereit is.)

(Hegyközi Ilona)

Lásd még 11, 65

KAPCSOLÓDÓ TERÜLETEK

Kiadói tevékenység

97/111

ALURI, Rao: Improving quality: a reader's advice to C&RL editors = Coll.Res.Lib. 57.vol. 1996. 5.no. 415-427.p. Bibliogr. 12 tétel.

A minőség javítása: egy olvasó tanácsai a College and Research Libraries szerkesztőknek

Folyóirat -könyvtári; Publikációs tevékenység; Szerkesztés -tudományos kiadványoké

A College & Research Libraries volt szerkesztője a folyóirat 1993. májusi számában szerkesztőségi cikket jelentetett meg „A minőség javítása: a szerkesztő tanácsai a szerzőknek” címen, amelyben felsorolja azokat az okokat, amelyek miatt a C&RL általában elutasítja a benyújtott cikkek közlését. Ez a cikk néhány igen hasznos megfigyelést és javaslatot tartalmazott a lehetséges szerzők számára. A jelen cikk, amely a téma folytatásának tekinthető, annak ad hangot, hogy a folyóiratszerkesztők sokat tehetnek a szerzők segítésére, és a szerzők, szerkesztők és lektorok közötti kommunikáció előmozdítására.

(Autoref. alapján)

97/112

PEEK, Robin [ed]: Special topic issue: Electronic publishing = J.Am.Soc.Inf.Sci. 47.vol. 1996. 9.no. 663-715.p.

Tematikus szám: az elektronikus publikálás (6 közlemény)

Dokumentum -gépi információhordozón; Elektronikus könyvtár; Elektronikus publikáció; Használói szokások; Online információkeresés; Számítógép-hálózat

A közlemények címe: Tovább terjed az elektronikus publikálás. – Mi a dokumentum: a fogalom újragondolása egy bonyolult időszakban. – A digitális könyvtár tényleges használatának szervezeti keretei: zárt racionális és nyitott naturális rendszermodellek. – ELVYN: egy folyóirat elektronikus változatának eljuttatása a kiadótól a könyvtárakhoz. – Az IPCT Journal olvasóközönsége: felmérés. – A hálózatban való infor-

mációkeresés és szervezete: tények és kérdések.

97/113

WHALLEY, Brian – MUNROE, George – LANDY, Sheila [et al.]: Publishing a scholarly journal on the World Wide Web = Aslib Proc. 48.vol. 1996. 7/8.no. 171-176.p.

Egy szakfolyóirat publikálása a World Wide Weben

Elektronikus folyóirat; Elektronikus publikáció; Számítógép-hálózat

Az elektronikus (e-) folyóirat a hagyományos (nyomtatott) folyóirat változata, amelyet elektronikusan terjesztenek és juttatnak el közvetlenül a felhasználóhoz. Vannak hibrid (nyomtatott folyóiratok elektronikus változatai) és tisztán e-folyóiratok.

A *Glacial Geology and Geomorphology* (GGG) tisztán e-folyóirat, a WWW-n terjesztik. Először 1996 márciusában publikált lektorált cikkeket. Egy akadémiai intézet égisze alatt egy hivatásos kiadó (Wiley) adja közre. A szokásos rovatok mellett kiegészítő szolgáltatásként van egy informálisabb rovata is (Fieldwork Notes), és csatlakozik hozzá egy vitafórum is.

A lektorálás jelenleg postai és elektronikus úton történik. Kísérleteznek egy külön WWW-„csatornával” a lektorálás és a szerzői korrektúra céljaira, továbbá videokonferenciával bonyolítják le a szerkesztőbizottsági üléseket.

A GGG cikkeihez különböző szinteken lehet hozzáférni:

1. a cím, szerző(k), rövid referátum és kulcsszavak szerint, a WWW-n (ingyenes),
2. bővebb referátumokhoz (kb. 2 oldal), előfizetés alapján; ez az újszerű megoldás hozzáféréssel párosul a kiegészítő szolgáltatásokhoz,
3. a teljes cikkszöveghez a hozzáféréssel arányos térítésért (ennek több változata is van).

A kiadó végzi el a HTML-jelölést és a szerkesztést. A költségeket a felhasználóra hárítja.

A könyvtárak választhatnak a következők között:

1. lehetővé tehetik, hogy a használók otthonról vagy munkahelyükről hozzáférjenek az e-folyóiratokhoz és állják ennek költségeit (ez azonos a személyes előfizetéssel),

2. a teljes előfizetés mellett dönthetnek (ekkor az anyagot letöltik a kiadó szerveréről); a térítés alku tárgya lehet vagy legfeljebb az eredeti díjat számíthatják fel,

3. a használó kérheti egy-egy cikk beszerzését a könyvtártól saját költségére vagy valamilyen kutatási alap terhére,

A nyomtatott folyóiratokat sokan elavultnak, szükségtelennek és irrelevánsnak tartják. Sok kutató mégis ezeket olvassa, és ezekben publikál. Az e-folyóiratok esetében felmerülő kérdések: hol és hogy archiválják az eredeti szöveget; a termék a képernyőn és azon kívül (kinyomtatva) is élvezhető legyen. A WWW használóbarát és könnyen alakítható megjelenítést tesz lehetővé, elektronikusan böngészhető, alkalmas a figyelemkeltésre.

Jelenleg az oktatók vonakodnak a képernyőről való olvasástól (t.i. közlekedés közben nem tudnak olvasni). Talán ez megoldódik majd, ha a laptopok olcsóbbá válnak. Kívánságra a használó maga tud nyomtatni; a hardver-árak csökkenésével (pl. színes nyomtatók) ez kevésbé jelent majd problémát. Távoli felhasználók nem fűgnek majd könyvtári gyűjteménytől.

Az e-folyóiratcikkek eredeti szövegének archiválását a kiadó vagy a kötelespéldányra jogosult könyvtárak végzik (utóbbiak papíron, ha szükséges). (A GGG esetében két év után áttérnek a CD-ROM-on való archiválásra. Ez hatékonyabb, mintha a könyvtár szerverén tárolnák. Ott ugyanis évi 100 Mbyte-ot feltételezve és Gbyte-onként 300 fonttal számolva, az éves költség 30 fontot tenne ki. Ez nem drága ugyan, de még hozzáadódna az előfizetési költséghez.)

A tisztán e-folyóiratok megváltoztatják a könyvtárak jellegét és a kiadók szerepét. A könyvtárosok ezzel tisztában is vannak. A könyvtárak aktívabb közvetítőkké válnak a kiadók és a használók, valamint a szerzők között. Senki sem tudja, mit lesz öt év múlva, de a fennmaradáshoz minden résztvevő alkalmazkodókészségére szükség van. Erre leginkább az e-folyóirat képes, legkevésbé az pedig az olvasó.

(Hegyközi Ilona)

97/114

SANDELANDS, Eric: The future of brands in academic publishing = Online CDROM Rev. 20.vol. 1996. 4.no. 181-183.p. Bibliogr.

A márkanevek jövője a tudományos publikálás területén

Elektronikus publikáció; Folyóiratkiadás; Publikálás -tudományos kiadványoké

Az elektronikus kommunikáció legújabb fejleményei forradalmi változások alapjait teremtették meg a felsőoktatási tudományos publikálás területén. Az elektronikus forradalom a publikációs folyamat összes szereplőjére jelentős hatást gyakorol. A fejlődés oly nagy mértékű, hogy a felsőoktatás kutatói gyakran felteszik a kérdést, hogy az adott helyzetben, amikor az Interneten ők maguk is könnyen el tudják helyezni tudományos dolgozataikat, miért van egyáltalán szükség kiadókra?

E kérdés megválaszolása érdekében tekintsük át vázlatosan a tudományos publikálás folyamatát. A kiadói ipar azzal a céllal jött létre, hogy a kutatók által készített tudományos közlemények válogatása és az érdekelt célcsoportoknak való terjesztése révén megkönnyítse a tudományos kommunikációs folyamatot. A kereskedelmi kiadóknak bizonyos értékek hozzáadásával sikerült ezt a célt elérni. Ilyen értékek pl. a legjobb cikkek kiválasztása, a megfelelő formátum megtalálása és a megfelelő információk megfelelő időben való eljuttatása az érdekeltekhez. Az évek során a folyamat egyre jobban kifinomult: létrejöttek a szerkesztő-bizottságok, elterjedt a lektorálás gyakorlata, kialakult a referáló és indexelő szolgáltatások rendszere. Egy folyóirat sikere attól függ, hogy a hozzáadott értékek fényében milyen magasra rangsorolják a lapot a szerzők és az olvasók. Ezért van, hogy a tudományos kutatás sok energiát fordított a folyóiratok minőségét jelző mutatók kifejlesztésére, és az összehasonlíthatóság megkönnyítésére.

A „márka” vagy „védjegy” olyan megkülönböztető név vagy szimbólum, amelyik egyértelműen jelzi a fogyasztónak a termék forrását, s így megvédi mind őt, mind az előállítót azoktól a cégektől, amelyek hasonló termékekkel jelent-

keznek a piacon. A fogyasztónak a védjegy egy bizonyos értéket, minőséget garantál, ezért felhasználható a vásárlási döntések segítésére is.

A kiadók is felismerték a márkanév fontosságát. A könyvkiadás világában a szerző neve, a folyóiratkiadásban pedig a folyóirat címe jelenti a márkanévet, pl. George Orwell vagy Jackie Collins, illetve a *Harvard Business Review* vagy a *European Journal of Marketing* megbízható, keresett „márkáknak” számítanak.

Az elektronikus kiadásban rengeteg előny és sok, még ma is kihasználatlan lehetőség rejlik, a cikkek például hiperszöveges kapcsolatokat tartalmazhatnak más forrásokhoz, adatbázisokhoz stb. A fejlődés rendkívül gyors, és még gyorsabbá fog válni, amint megváltozik az a gondolkodásmód, hogy az elektronikus változatnak – azon kívül, hogy teljes szövegű keresésre is alkalmas – a nyomtatott dokumentumot kell utánoznia.

Hogyan fog alakulni a márkanévek helyzete az elektronikus világban? E kérdés szorosan kapcsolódik az előbbihez, hogy tudniillik szükség lesz-e egyáltalán kiadókra.

Mivel az Interneten lévő közlemények száma drámai sebességgel növekszik, a szerző szerint az Interneten is ki kell fejlődnie azoknak

a megbízható, márkanévhez kötött szolgáltatásoknak, amelyek hatékonyan képesek összehozni az egyes publikációkat azok olvasóival. Kezdetben és rövid távon a már létező márkák fognak kilépni a kibertérbe, pl. ismert folyóiratok, amelyek a hálózaton levelezőcsoportként is működhetnek, és nevükkel bizonyos minőséget fémjeleznek a számtalan bizonytalan megbízhatóságú csoport között. Igen fontos szempont a közlemények lektorálásának gyakorlata, mert ez is bizonyos garanciát jelent a minőségre.

Az elektronikus kor szupermárkái valószínűleg olyan „keresőgépek” lesznek, amelyek hatékonyan képesek elvégezni a megfelelő információk kiválasztását a kereső számára érdektelen dokumentumok irdatlan halmazából. A referáló és indexelő szolgáltatások, amelyek az információk szűrésében már komoly jártasságra tettek szert, nagy eséllyel indulhatnak ebben a versenyben. A sikert vagy kudarcot a keresőgépek „intelligenciája” és a potenciális használók értékelésének hatékonysága fogja eldönteni.

(Novák István)

Lásd még 28

Az ismertetett cikkek forrásai:

- ABI-Tech. – ABI-Technik (DE)
 Alexandria – Alexandria (GB)
 Am.Libr. – American Libraries (US)
 Ann.Libr.Sci.Doc. – Annals of Library Science and Documentation (IN)
 Art Libr.J. – Art Libraries Journal (GB)
 Aslib Proc. – Aslib Proceedings (GB)
 Austr.Lib.J. – Australian Library Journal (AU)
 Bibl. für Alle – Bibliothek für Alle (DE)
 Bibliogr. – Bibliografia (RU)
 Bibliotekarz – Bibliotekarz (PL)
 Bibliotekoved. – Bibliotekovedenie (RU)
 Bibliotheksdienst – Bibliotheksdienst (DE)
 Boll.AIB. – Bolletino Associazione Italiana Biblioteche (IT)
 Bottom Line – The Bottom Line (US)
 Buch Bibl. – Buch und Bibliothek (DE)
 Bull.Bibl.Fr. – Bulletin des Bibliothèques de France (FR)
 Coll.Manage. – Collection Management (US)
 Coll.Res.Lib. – College and Research Libraries (US)
 Coll.Res.Lib.News – College and Research Libraries. News (US)
 Čtenář – Čtenář (CS)
 Doc.Bibl. – Documentation et Bibliothèques (CA)
 El.Lib. – Electronic Libraries (I)
 FID News Bull. – FID News Bulletin (I)
 IFLA J. – IFLA Journal (I)
 Inf.Dev. – Information Development (GB)
 Inf.Technol.Lib. – Information Technology and Libraries (US)
 Int.Cat.Bibl.Cont. – International Cataloguing and Bibliographic Control (I)
 Interlend.Doc.Supply – Interlending and Document Supply (GB)
 J.Acad.Lib. – The Journal of Academic Librarianship (US)
 J.Doc. – Journal of Documentation (GB)
 J.Educ.Lib.Inf.Sci. – Journal of Education for Library and Information Science (US)
 J.Lib.Admin. – Journal of Library Administration (US)
 J.Lib.Inf.Sci. – Journal of Librarianship and Information Science (GB)
 Knjiznica – Knjiznica (YU)
 Libr.Assoc.Rec. – Library Association Record (GB)
 Libr.J. – Library Journal (US)
 Libr.Rev. – Library Review (GB)
 Libri – Libri (I)
 Man.Inf. – Managing Information (GB)
 Microcomp.Inf.Manage. – Microcomputer for Information Management (I)
 Nachr.Dok. – Nachrichten für Dokumentation (DE)
 Naučn.Teh.Bibl. – Naučnye i Tehničeskie Biblioteki (RU)
 Naučn.-Teh.Inf. – Naučno-Tehničeskaâ Informaciâ (RU)
 Online CDROM Rev. – Online & CDROM Review (I)
 Poradnik Bibl. – Poradnik Bibliotekarza (PL)
 Program – Program (GB)
 Public Libr.J. – Public Library Journal (GB)
 Raamatukogu – Raamakukogu (EE)
 Ref.Lib. – The Reference Librarian (US)
 Rev.Esp.Doc.Cient. – Revista Espanola de Documentación Científica (ES)
 Scand.Public Libr.Q. – Scandinavian Public Library Quarterly (Sx)
 Schulbibl.Aktuell – Schulbibliothek Aktuell (DE)
 Sci.Tech.Lib. – Science and Technology Libraries (US)
 Signum – Signum (FI)
 Spec.Lib. – Special Libraries (US)
 Z.Bibliothekswes.Bibliogr. – Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie (DE)